

Ks. Bogusław Drożdż*

EUCHARYSTIA ISTOTNYM ELEMENTEM DOBRA WSPÓLNEGO

THE EUCHARIST AS AN ESSENTIAL ELEMENT OF THE COMMON GOOD

Abstract: Is the Eucharist a common good of the humanity? From a theological point of view, the answer is unambiguous. The Eucharist is the common good of the whole world. Theological language defines the Eucharist as the greatest mystery of Christianity. The Eucharist is essentially social, community and community-building. Its social dynamism “explodes” with participation, unity and always with love. The Holy Eucharist is the sacrament of unity because it contains the entire spiritual good of the Church, that is, Jesus Christ himself – the living Bread for all humanity. The Eucharist bears fruit for the Church that is constantly building up. There is no egoism in the Eucharist, there is full pro-community, right up until the participation of God in human life, which is incomprehensible to the human intellect. In the Eucharist, everything is “for”. Her community evolves into her personality and vice-versa. The Eucharist is a personal gift of God in Jesus Christ.

Keywords: Eucharist, mystery of Christianity, common good, social dimension, communion, community, participation.

Czy Eucharystia jest dobrem wspólnym ludzkości? Z teologicznego punktu widzenia odpowiedź jest jednoznaczna. Eucharystia jest dobrem wspólnym całego świata. Na początku należy jednak zdecydowanie mocno podkreślić, że jest ona misterium chrześcijaństwa. Od tych właśnie słów *Encyklopedia katolicka* rozpoczyna tłumaczenie, czym jest Eucharystia. Zgodnie z jej zapisem Eucharystia (z gr. *dziękczynienie*) to

[...] misterium chrześcijaństwa, w którym dzięki wszechmocnym słowom Jezusa Chrystusa dokonuje się przeistoczenie chleba i wina w Ciało i Krew Pańską; realizuje się jako eucharystyczna ofiara i jako sakrament, zwany mszą

* Ks. dr hab. Bogusław Drożdż – profesor nadzwyczajny Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu; ORCID: 0000-0001-9453-2777.

w Kościele katolickim, liturgią eucharystyczną w Kościołach wschodnich, a wieczerzą Pańską w wielu Kościołach powstałych w wyniku reformacji¹.

Kościół bezwzględnie uważa, że Eucharystia jest dobrem wspólnym. Dosłownie wykląda następująco:

Eucharystia jest dobrem wspólnym całego Kościoła jako Sakrament jego jedności².

Specjalistyczne nauki teologiczne, w tym dogmatyczne i liturgiczne, najlepiej określają, czym jest Eucharystia. Jeśli podają, że Eucharystia jest dobrem wspólnym, to chcą uwydatnić jej społeczny charakter, którego nie sposób opisać bez kategorii ofiarnej miłości³.

Eucharystia w swej istocie jest społeczna, wspólnotowa i wspólnototwórcza. Jej społeczny dynamizm „eksploduje” uczestnictwem, jednością i zawsze miłością. Najświętsza Eucharystia jest sakramentem jedności, bo w niej zawiera się

[...] całe dobro duchowe Kościoła, to znaczy sam Chrystus, nasza Pascha i Chleb żywy, który przez swoje ożywione przez Ducha Świętego i ożywiające Ciało daje życie ludziom i w ten sposób usilnie ich zaprasza i pobudza⁴.

Pochylmy się nieco poprzez niniejsze rozważanie nad Eucharystią, idąc nieśmiało w te obszary myślenia, które zostały zaprezentowane wyżej. Mamy świadomość, że z jednej strony idziemy po cienkiej linii jakiegoś rozpoznawania tajemnicy Eucharystii z pozycji tego, co nazywamy wymiarem społecznym⁵. Z drugiej

¹ F. Gryglewicz. *Eucharystia*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. IV. Red. R. Łukasza [i.in.]. Lublin 1989 kol. 1239-1240.

² Jan Paweł II. *List o tajemnicy i kulcie Eucharystii Dominicae cenae* (24.02.1980). W: *Jan Paweł II. Nauczanie papieskie*. T. III 1 (Rok 1980). Opr. E. Weron, A. Jaroch. Poznań – Warszawa 1985 s. 257 p. 12.

³ Dodajmy, że kategoriami takimi jak „społeczny wymiar” czy „dobro wspólne” najkompetentniej w teologii zajmuje się nauka społeczna Kościoła. Kategorie te, a szczególnie dobro wspólne, mogą być jednym z wielu „narzędzi”, za pomocą którego można próbować wydobyć jakąś informację czy wiedzę z głębokiego skarbcza tego eucharystycznego misterium. Można też powiedzieć, że dobro wspólne to naczynie bądź wprost czerpak, jaki zanurzamy w oceaniczność tego sakramentu. Pouczająca jest nauka papieża Franciszka na temat dobra wspólnego i pokoju w kontekście czterech zasad kierujących rozwojem współżycia społecznego. Zob. Franciszek. *Adhortacja apostolska Evangelii gaudium* (24.11.2013) p. 217-237.

⁴ Sobór Watykański II. *Dekret o posłudze i życiu presbiterów Presbyterorum ordinis* (7.12.1965) p. 5; zob. Benedykt XVI. *Adhortacja apostolska Sacramentum caritatis* (22.02.2007) [dalej: SC] p. 16.

⁵ Nasze rozważania w niektórych miejscach będą się posilkować analizą zawartą przede wszystkim w dwóch przedłożeniach, które tutaj zostaną na nowo przemyślane, jak również – co jest naszym celem – znacznie pogłębione. Zobacz zatem dwa artykuły autorskie: *Eucharystyczny dynamizm Kościoła – zatrzymanie się nad encykliką Ecclesia de Eucharistia vivit*. „Legnickie Wiadomości Diecezjalne” 12:2003 nr 2 s. 117-123; *O Eucharystii – medytacja w aspekcie uczestnictwa*. „Legnickie Wiadomości Diecezjalne” 13:2004 nr 2 s. 93-104.

jednak wiemy, że nawet jeśli cośkolwiek dookreślimy, to i tak nie powiemy tego na tyle jednoznacznie, aby móc stwierdzić, że dostrzegliśmy absolutnie pewne zależności i sformułowaliśmy denotacyjne czy też konotacyjne poprawne definicje. Dlatego też nie stawiamy sobie takich celów. Idźmy zatem spokojnie. Niech myśl poprzez pogłębioną refleksję czasami nawet i przejdzie w modlitewny okrzyk zdumienia⁶.

1. KOMUNIJNOŚĆ EUCHARYSTII

Przywołajmy najpierw pierwsze słowa z encykliki Jana Pawła II o Eucharystii, które brzmią jak refren w nauce Kościoła na jej temat. Encyklika rozpoczyna się słowami: „Kościół żyje dzięki Eucharystii”⁷. Te słowa doniośle wskazują, że życie Kościoła, a więc jego istnienie i działanie, wypływa z jednego najistotniejszego źródła, jakim jest Eucharystia. Wszystko, co dotyczy Kościoła, zaczęło się od Eucharystii. Potwierdzają to słowa nauczającego Kościoła:

Istnieje związek przyczynowy pomiędzy Eucharystią a samym początkiem Kościoła⁸.

Od ostatniej wieczerzy przez przejęcie przez apostołów Jezusowego zaproszenia: „Bierzcie i jedzcie [...]. Bierzcie i pijcie [...]” (Mt 26, 26-27) buduje się Kościół, tzn. tworzy się szczególna komunია z Synem Bożym, który wydał samego siebie za wszystkich ludzi⁹. Związek z Chrystusem jest fundamentalny. To On jest inicjatorem i gwarantem tej eklezjalnej komunii – wspólnoty. W ostatniej spośród wydanych przez Jana Pawła II encyklik odnajdujemy następujący tekst:

Kościół pielgrzymujący tu na ziemi jest wezwany do podtrzymania i pogłębienia zarówno komunii z Bogiem w Trójcy Jedynym, jak i komunii między wiernymi. W dążeniu do tego celu ma do dyspozycji Słowo i sakramenty, przede wszystkim Eucharystię, dzięki której Kościół «ustawicznie żywi się i wzrasta»¹⁰,

⁶ Już sam tytuł artykułu: *Eucharystia istotnym elementem dobra wspólnego*, jest „pokrętny”, w sensie przesadzony. Sugeruje on, że poza Eucharystią mogą znajdować się jakieś przestrzenie wypełnione rzeczywistym dobrem dla człowieka, które nie jest zakorzenione w niej samej. W obecnym przedłożeniu będziemy sprzeciwiać się takiej narracji. Oczywiście moglibyśmy zmienić tytuł i od razu wykluczyć narzucającą się „prowokację”. Zostawiamy ją jednak, aby myśl nie traciła koniecznej do rozwoju oscylacji.

⁷ Jan Paweł II. *Encyklika Ecclesia de Eucharistia vivit* (17.04.2003) [dalej: EE] p. 1.

⁸ *Tamże* 21.

⁹ *Tamże*.

¹⁰ Sobór Watykański II. *Konstytucja dogmatyczna o Kościele Lumen gentium* (21.11.1964) [dalej: KK] p. 26.

i w której jednocześnie sam siebie wyraża. Nie przez przypadek więc pojęcie *komunia* stało się szczególnym określeniem tego wyjątkowego sakramentu¹¹.

Zwróćmy uwagę, jak bardzo szybko z istotnego i naturalnego związku, i to związku przede wszystkim przyczynowego, gdyż z Eucharystii bierze się Kościół, doszliśmy do komunii, a więc tej rzeczywistości, którą należy rozumieć jako ściśle wspólnotową zażyłość występującą między Bogiem i człowiekiem oraz między poszczególnymi ludźmi. Nie ma zatem żadnego przypadku w tym, że przyjmując Chrystusa eucharystycznie, określamy to wydarzenie jako komunię: I Komunia św., Komunia wielkanocna, niedzielna czy codzienna. Mówimy: przystępuję do Komunii; idę do spowiedzi, bo pragnę przyjąć Komunię św. Pojęcie «komunia», a zwłaszcza treść tego słowa, bardzo mocno wyodrębia społeczny wymiar Eucharystii. Związek z Eucharystią jest komunią, jest komunijnym uczestnictwem we wspólnocie bosko-ludzkiej, jak i wspólnocie społecznej.

Nauka Kościoła na temat «komunii» jest dobrze opracowana. Ukazuje ona jej bogactwo treściowe i przypisuje jej ważne znaczenie. Kościół jest komunią, a ta komunია zawiera w sobie podwójne odniesienie: wertykalne i horyzontalne. Wertykalne odniesienie decyduje o komunii najpierw kapłana, a następnie każdego chrześcijanina z Bogiem. Natomiast horyzontalne odniesienie oznacza komunię między ludźmi. W Kościele te dwa odniesienia, wertykalne i horyzontalne, ściśle się ze sobą łączą. Razem także sprawiają, że Kościół jako komunია eklezjalna jest tą rzeczywistością, którą chciał mieć Chrystus.

Dodajmy tutaj, kierując się doktrynalnym porządkiem, że komunია eklezjalna w swej rzeczywistości niewidzialnej jest komunią każdego człowieka z Ojcem przez Chrystusa w Duchu Świętym oraz z ludźmi współuczestniczącymi w boskiej naturze (por. 2 P 1,4), w cierpieniu z Chrystusem (por. 2 Kor 1,7), w tej samej wierze (por. Ef 4,13; Flm 6) i w tym samym duchu (por. Flp 2,1). Między komunią niewidzialną i komunią widzialną, która wyraża się w nauce apostołów, sakramentach i hierarchii, zachodzi głęboki wewnętrzny związek. Przez rzeczywistość widzialną Chrystus realizuje w historii swoją funkcję prorocką, kapłańską i królewską dla zbawienia ludzi¹². Związek zachodzący między elementami niewidzialnymi i widzialnymi komunii eklezjalnej jest konstytutywny dla Kościoła, rozumianego jako sakrament zbawienia¹³. Z kolei charakter sakramentalny decyduje o tym, że nie jest on rzeczywistością zamkniętą w sobie, ale ciągle otwartą na rozwój misyjny

¹¹ EE 34.

¹² Zob. KK 25-27.

¹³ „[...] «ekonomia» sakramentalna określa ostatecznie sposób, w jakim Chrystus, jedyny Zbawiciel, dosięga poprzez Ducha naszej egzystencji w swoistości jej bytowania. Kościół przyjmując siebie i tym samym siebie wyraża w siedmiu sakramentach, poprzez które łaska Boża wpływa konkretnie na egzystencję wiernych, aby całe ich życie, odkupione przez Chrystusa, stało się ofiarą miłą Bogu”. SC 16.

i ekumeniczny¹⁴. Dodajmy tutaj, że skuteczność misyjna czy ekumeniczna, ale i ta najbardziej podstawowa, a więc duszpasterska, ściśle wiąże się z nawróceniem, któremu zawsze przyświeca owa komunია z Bogiem:

W tym sensie nie tylko samo duchowieństwo ma dokonać przemiany, do której wzywa Duch Święty, ale ma być ono zaangażowane w nawrócenie, dotyczące wszystkich członków Ludu Bożego. Dlatego konieczne jest świadome i klarowne poszukiwanie przestrzeni komunii i uczestnictwa, po to by Namaszczenie całego Ludu Bożego znalazło swoje konkretne pośrednictwo, aby się objawić¹⁵.

Pomocą w osiągnięciu tych ważnych duszpasterskich celów są różnego rodzaju programy. Tutaj wymienimy urzeczywistniający się w diecezjach i parafiach trzyletni program duszpasterski pod hasłem *Eucharystia daje życie*, opracowany przez Komisję Duszpasterską Konferencji Episkopatu Polski¹⁶.

2. MIŁOŚĆ EUCHARYSTII

To, że Eucharystia jest wyrazem miłości, należy najpierw odnieść do życia w Bogu. Chodzi o wewnętrzne życie Trójjedynego Boga. Chrzęścianie wyznają jednego Boga w trzech Osobach.

Ojciec jest tym samym, co Syn, Syn tym samym, co Ojciec, Duch Święty tym samym, co Ojciec i Syn, to znaczy jednym Bogiem co do natury¹⁷.

„Bóg jest Miłością” (J 4,8.16), stąd też wewnętrzne życie Boga wyraża się w miłości.

Miłość jest samą istotą Boga. Posyłając w pełni czasów swojego i jedynego Syna i Ducha miłości, Bóg objawia swoją najbardziej wewnętrzną tajemnicę: jest wieczną miłością – Ojcem, Synem i Duchem Świętym¹⁸.

¹⁴ Kongregacja Nauki Wiary. *List do Biskupów Kościoła katolickiego o niektórych aspektach Kościoła pojętego jako komunია* (28.05.1992). „L'Osservatore Romano” 13:1992 nr 10 s. 37 p. 4; zob. A. Nowicki. *Teologia Kościoła – wspólnoty*. „Colloquium Salutis” 23-24:1991-1992 s. 169-191.

¹⁵ Kongregacja ds. Duchowieństwa. *Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła* (27.06.2020) p. 37. <https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WR/kongregacje/kkleru/nawrocenie_duszpasterskie_29062020.html> [dostęp: 17.01.2021]. W przytoczonym cytacie znajduje się odniesienie do: Franciszek. *List do pielgrzymującego Ludu Bożego w Chile* (31.05.2018).

¹⁶ Program ten, opatrzony hasłem: *Eucharystia daje życie*, obejmuje trzy następująco określone lata: 2019/2020 – *Wielka tajemnica wiary*; 2020/2021 – *Zgromadzeni na świętej wieczerzy*; 2021/2022 – *Posłani w pokoju Chrystusa*. Każdy etap realizacji programu został rozpisany w pięciu zeszytach: teologiczno-pastoralnym, liturgicznym, katechetycznym, homiletycznym oraz maryjnym.

¹⁷ *Katechizm Kościoła Katolickiego*. Poznań 2012 [dalej: KKK] p. 254.

¹⁸ *Tamże* 221.

Eucharystia uobecniając Boga, ukazuje sobą to życie, które jest w Bogu; to istnienie, które jest Bogiem; tę miłość, która jest Bogiem. Eucharystia jest wyrazem Bożej miłości, bo jest także wyrazem jedyności Boga, który jest Ojcem i Synem, i Duchem Świętym.

Następnie Eucharystia jest wyrazem tej miłości, która może istnieć i istnieje między Bogiem a stworzeniem, a szczególnie między Bogiem a człowiekiem. To właśnie Eucharystia jest tym, co bezpośrednio zostało uczynione dla człowieka. Syn Boży wydał samego siebie, ofiarował siebie Bogu, aby wszystkich ludzi usprawiedliwić, aby na nowo człowiek stał się dzieckiem Bożym. To wszystko, co Bóg chciał i uczynił dla człowieka, wprost – nie pośrednio, ale absolutnie i bezwzględnie – znajduje się w Eucharystii. Można nawet powiedzieć, że Eucharystia jako ofiara, pamiątka i uczta nie jest niczym innym jak tylko rzeczywistością rzutującą na „zachowanie się” Boga, czyli rzeczywistym uobecnieniem działania Boga: stwarzającego i odnawiającego.

Eucharystia wyraża również i tę miłość, która istnieje między Chrystusem i Kościołem.

Chrystus miłuje Kościół jako swoją oblubienicę, stawszy się wzorem męża miłującego żonę jako własne ciało (por. Ef 5,25-28); sam zaś Kościół poddany jest swojej Głowie (tamże, 23-24). Ponieważ «w Nim mieszka cała Pełnia: Bóstwo na sposób ciała» (Kol 2,9), Kościół, który jest Jego ciałem i pełnią, napenia On swoimi Boskimi darami (por. Ef 1,22n), aby zdążyć i doszedł do całej Pełni Boga (por. Ef 3,19)¹⁹.

Eucharystia jest także wyrazem tej miłości, która może i powinna istnieć między ludźmi. Jej wzór i pełnia jest w Eucharystii. W niej miłość między poszczególnymi ludźmi staje się nieustannym dążeniem do jedności całego rodzaju ludzkiego. Miłość z jednością w Eucharystii się utożsamiają. Miłość między osobami jest wyrazem ich jednoczenia się. Zachodzi też sytuacja odwrotna: jedność odsłania to, co mieści się w miłości. Dodajmy przy tym, że jedność nie jest tutaj rozumiana jako ujednolicenie, za którym kryje się depersonalizacja osoby ludzkiej. Jedność jest miłością, a ta może istnieć tylko między osobami. Tak jak miłość personalizuje, tak też i jedność poświadcza, że pełna personalizacja jest możliwa w doskonałym, pełnym, ujmującym zakresowo wszystkich ludzi środowisku, tzn. w jedności rodzaju ludzkiego. Papież Franciszek uczy:

Miłość sprawia, że ostatecznie dążymy do powszechnej komunii. Nikt nie dojrzuje ani nie osiąga swej pełni izolując się. Ze względu na swoją dynamikę, miłość wymaga coraz większej otwartości, większej zdolności do akceptowania innych, w niekończącym się procesie, który jednoczy wszystkie peryferie na

¹⁹ KK 7.

drodze do pełnego pocucia wzajemnej przynależności. Jezus nam powiedział: «wy wszyscy jesteście braćmi» (Mt 23,8)²⁰.

Wszystko to, co wyraża Eucharystia, ukazywane jest w sposób sakramentalny. Dotyczy to miłości pojmowanej jako istota Boga, także tej miłości, z jaką Bóg zwraca się ku człowiekowi, jak i tej, która jednoczy Chrystusa z Jego Kościołem. Dotyczy to również miłości międzyludzkiej. Jeśli mówimy „sakramentalny”, to chcemy powiedzieć, że na sposób znaku i zarazem narzędzia „[...] wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem i jedności całego rodzaju ludzkiego”²¹.

3. TWÓRCZOŚĆ EUCHARYSTII

Pierwsze, na co zwraca uwagę płaszczyzna sakramentalna, jest to, co łączy widzialne z niewidzialnym, ludzkie z boskim. I ten związek nie może być i nie jest inny niż zawsze dynamiczny, czyli skuteczny w działaniu i ożywiający w obecności. Eucharystia, będąc sakramentem, jest zawsze skuteczna i ożywiająca. W tym sensie zawsze jest twórcza, budująca. Nie ma w niej nic z rujnowania czegośkolwiek.

Eucharystia jako sakrament jest wyrazem miłości. Jest ona jej sakramentalnym wyrazem. Głęboko ujmuje to nauczanie papieskie:

Sakramentalnym wyrazem [...] miłości jest Eucharystia. W Eucharystii Kościół stale się niejako rodzi – i stale się odnawia jako *communio*, którą Chrystus przyniósł na świat, spełniając odwieczne zamierzenie Ojca (por. Ef 1,3-10). Zwłaszcza w Eucharystii i przez Eucharystię Kościół kryje w sobie początek owego ostatecznego zjednoczenia w Chrystusie wszystkiego – «tego, co w niebie, i tego, co na ziemi», jak powiedział nam Paweł (por. Ef 1,10) – komunię rzeczywiście powszechną i na wieki²².

Wzmocnijmy ten tekst następującym:

Eucharystia kieruje do ostatecznego celu, jest przedsmakiem pełni radości obiecaniej przez Chrystusa (por. J 15,11); w pewnym sensie jest antycypacją Raju – w niej «otrzymujemy zadatek przyszłej chwały» (KL 47)²³.

Teksty te wskazują przede wszystkim to, że Eucharystia, budując Kościół, zmierza do coraz ściślejzego zjednoczenia Ludu Bożego z Chrystusem, Alfą i Omegą wszystkiego. Eucharystia buduje i odnawia, bo łączy z Chrystusem. Jest ona misterium zbawczym, tzn. ukazuje misterium Chrystusa i misterium Kościoła

²⁰ Franciszek. *Encyklika Fratelli tutti* (3.10.2020) p. 95.

²¹ KK 1.

²² Jan Paweł II. *Kościół tajemnicą komunii zbudowanej na miłości* (15.1.1992). W: *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II: Kościół*. Red. W. Zega. Kraków – Ząbki 1999 s. 83.

²³ EE 18.

jako tajemnicę jedynie możliwego wzrostu. W ten wzrost wpisane jest ludzkie zbawienie i jednocześnie odnowa wszystkiego w Chrystusie, w Jego śmierci i zmartwychwstaniu²⁴.

Powiedzmy to nieco inaczej: w Eucharystii uobecnia się zbawcze misterium Chrystusa. Przenika ono „całą historię rodzaju ludzkiego”²⁵ i sprawia, że ta historia otrzymuje znamię wzrostu. Staje się niejako „misterium wzrostu”. To misterium wzrostu dotyczy zwłaszcza Kościoła. To on cieszy się tą tajemniczą siłą wzrostu. Pięknie ujmuje ten dynamizm wzrostu Sobór Watykański II:

Aby wypełnić wolę Ojca, Chrystus zapoczątkował królestwo niebieskie na ziemi i objawił nam misterium Ojca, a przez swe posłuszeństwo dokonał odkupienia. Kościół, czyli królestwo Chrystusa już teraz obecne w misterium, z mocy Boga rośnie w sposób widzialny w świecie. Znakiem tego początku i wzrastania jest krew i woda wypływające z otwartego boku ukrzyżowanego Jezusa (por. J 19,34), a zapowiedzią są słowa Pana odnoszące się do Jego śmierci na krzyżu: «A Ja, gdy zostanę nad ziemię wywyższony, przyciągnę wszystkich do siebie» (J 12,32)²⁶.

Konstytucja dogmatyczna uświadamia, że Chrystus jako jedyny Pośrednik ustanowił rzeczywistość Kościoła i nieustannie ją podtrzymuje. Tę rzeczywistość Kościoła soborowy dokument poprzez analogię upodabnia do misterium Słowa Wcielonego:

Jak bowiem przybrana natura ludzka służy Słowu Bożemu jako żywe narzędzie zbawienia nierozdzielnie z Nim zjednoczone, podobnie społeczny organizm Kościoła służy ożywiającemu go Duchowi Chrystusa ku wzrastaniu tego ciała (por. Ef 4,16)²⁷.

Nie przypadkowo też pośród katalogu nazw przysługujących Kościołowi i jednocześnie próbujących oddać jego misteryjność, także w aspekcie wzrostu, znajdujemy następujące: Kościół jako owczarnia, która jest przez Dobrego Pasterza nieustannie prowadzona; Kościół jako uprawna rola, a Chrystus jest prawdziwą winoroślą, która użycza życia i urodzajności pędom, tzn. tym wszystkim, którzy przez Kościół trwają w Chrystusie; Kościół jest budowlą Bożą (mieszkaniem Boga, przybytkiem Boga z ludźmi, a przede wszystkim świątynią), jej kamieniem

²⁴ Sobór Watykański II. *Dekret o misyjnej działalności Kościoła Ad gentes divinitus* (7.12.1965) p. 5.

²⁵ Sobór Watykański II. *Dekret i formacji kapłańskiej Optatam totius* (28.10.1965) p. 14.

²⁶ KK 3.

²⁷ *Tamże* 8. W celu pełniejszego rozumienia tej analogii konstytucja *Lumen gentium* uprzedza tę myśl następującym zdaniem: „Wyposażona w hierarchiczne organy społeczność i zarazem Mistyczne Ciało Chrystusa, widzialne zgromadzenie jak i wspólnota duchowa, Kościół ziemski i Kościół bogaty w dobra niebieskie – nie mogą być pojmowane jako dwie odrębne rzeczy, lecz tworzą one jedną złożoną rzeczywistość, w której zrasta się pierwiastek ludzki i Boski”. *Tamże* 8.

węgielnym jest Chrystus, a ludzie niby żywe kamienie są w tę świętą budowlę wbudowani; Kościół jest nieskalaną Oblubienicą niepokalanego Baranka i między nimi istnieje nierozzerwalny węzeł, a tym samym Chrystus swój Kościół – Oblubienicę żywi i pielęgnuje²⁸.

4. MISYJNOŚĆ EUCHARYSTII

Eucharystia jest misterium wzrostu dla Kościoła, ale i też i odnowy świata. W Eucharystii Chrystus oddaje się Ojcu i tym samym uczestniczy w woli Ojca.

Ojciec zaś chce, abyśmy we wszystkich ludziach rozpoznali Chrystusa jako brata i skutecznie miłowali, tak słowem, jak i czynem, dając w ten sposób świadectwo Prawdzie i udzielając innym misterium miłości Ojca niebieskiego. W ten sposób ludzie na całym świecie doznają zachęty do odczuwania żywej nadziei, która jest darem Ducha Świętego, aby kiedyś zostali wreszcie przyjęci w pokój i największej szczęśliwości do ojczyzny, która jaśniej chwala Pana²⁹.

Istotne znaczenie w przemienianiu świata ma świadectwo samych chrześcijan. A ich tożsamość jest nie do uchwycenia bez zażyłego związku, jaki powinien zachodzić między nimi a Eucharystią. Chodzi zwłaszcza o ich udział w przyjmowaniu Komunii eucharystycznej. Celem tej komunii jest dostarczenie wiernym duchowych sił, potrzebnych do pełnego „rozkwitu” kapłaństwa służebnego i powszechnego, a zwłaszcza do złożenia w darze wszystkich ofiar ich codziennej egzystencji. Komunia eucharystyczna uzdalnia uczestniczących w niej do zachowania przykazania sformułowanego przez Jezusa podczas ostatniej wieczerzy:

Przykazanie nowe daję wam, abyście się wzajemnie miłowali, tak jak Ja was umiowałem (J 13,34; 15,12)³⁰.

Następnie, pod koniec swojej katechezy, papież św. Jan Paweł II dodaje:

[...] jeśli komunია eucharystyczna jest skutecznym znakiem jedności, to z niej właśnie wszyscy wierni czerpią wciąż nowe bodźce do wzajemnej miłości i pojednania, a także sakramentalną energię konieczną do zachowania zgody we wspólnotach rodzinnych i kościelnych³¹.

Bez tych duchowych sił – tej sakramentalnej energii – nie jest możliwe prawdziwe apostołstwo, które – aby było eklezjalne – musi być także eucharystyczne.

²⁸ Tamże 6.

²⁹ Sobór Watykański II. *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym Gaudium et spes* (7.12.1965) [dalej: KDK] p. 93.

³⁰ Jan Paweł II. *Eucharystia w Kościele – wspólnocie kapłańskiej i sakramentalnej* (8.4.1992). W: *Katechezy Ojca Świętego* s. 107.

³¹ Tamże s. 107-108.

W encyklice Jan Paweł II wprost wskazuje, że Eucharystia posiada „apostolski charakter”³², czyli w pełni duszpasterski³³. Eucharystia zasila kapłaństwo hierarchiczne, ale i kapłaństwo powszechne wszystkich wiernych chrześcijan.

Kościół żyjący Eucharystią dzieli się tą miłością, którą właśnie dzięki Eucharystii zyskuje. Ta miłość w świetle Eucharystii nabiera szczególnego znaczenia. Treścią tej wyjątkowości jest również miłość nieprzyjaciół. Chrystus, który ofiaruje się wszystkim ludziom i za wszystkie ludzkie niegodziwości swemu Ojcu w ofierze eucharystycznej, zobowiązuje chrześcijan do przestrzegania tego, jakże trudnego, ale niezbywalnego nakazu miłości tych, którzy znajdują się w okowach nienawiści.

Nauka Chrystusa wymaga, abyśmy wybaczyli nawet niegodziwości i rozciąga na wszystkich nieprzyjaciół nakaz miłości, który jest przykazaniem Nowego Prawa: «Słyszeliście, że powiedziano: Będziesz miłował swego bliźniego, a nieprzyjaciela swego będziesz nienawidził. A Ja wam powiadam: Miłujcie waszych nieprzyjaciół, [dobrze czyńcie tym, którzy was nienawidzą] i módlcie się za tymi, którzy was prześladują [i oczerniają]» (Mt 5,43n; Wlg)³⁴.

Ludzkość świata przeżywa i będzie stale doświadczać przemiany i odnowienia, o ile otworzy się na miłość Bożą, o ile zakosztuje ze źródła miłości – Boga, który posyła Syna, a Ten w mocy Ducha Świętego zakłada i rozbudowuje karmiący się Eucharystią Kościół i czyni z niego narzędzie zbawienia dostępne wszystkim ludziom, każdej ludzkiej społeczności.

Tak ukazany wymiar społeczny Eucharystii manifestuje tkwiący w jej wnętrzu, w jej istocie rzeczywisty dynamizm, który owocuje stale budującym się Kościołem. W Eucharystii nie ma zatem ani wsobności, ani redukcji. Nie ma w niej egoizmu, jest pełna prospołeczność. W niej wszystko jest „dla”³⁵. Jest ona również „dla nas” – jest osobistym darem Boga przez Chrystusa i w Chrystusie. Godzi się więc przyjmować ów dar, nim się dzielić i odważnie spodziewać się jego dalekośiężnych skutków. Tymi skutkami będą wzrastanie i doskonalenie w świętości, czyli w odpowiadającej ludzkiej naturze szczęśliwości, polegającej na uczestniczeniu w tym najwyższym dobru-darze, który już objawia nieogarnioną naturę nieustannie udzielającego się Boga: Ojca – aż po wieczność istnienia, Syna – aż po nieskończony zakres zbawiającego miłosierdzia i Ducha Świętego – aż po bezkresną miłość.

³² EE 26.

³³ „[...] wszelkie duszpasterstwo jest duszpasterstwem powołaniowym, wszelka formacja jest powołaniowa i wszelka duchowość jest powołaniowa”. Franciszek. *Adhortacja apostolska Christus vivit* (25.03.2019) [dalej: ChV] p. 254.

³⁴ KDK 28. „W szczególności warto przypomnieć wiernym fakt, iż *actuosa participatio* w świętych tajemnicach nie może mieć miejsca, jeśli wierny nie stara się równocześnie uczestniczyć czynnie w życiu kościelnym w jego całości, w czym mieści się także zaangażowanie misyjne, polegające na wprowadzaniu miłości Chrystusa w życie społeczne”. SC 55.

³⁵ Zob. ChV 253-258.

5. UCZESTNICTWO EUCHARYSTII

Rozważmy jeszcze jeden problem, a mianowicie kwestię relacji Eucharystii do uczestnictwa³⁶. Uczestnictwo możemy potraktować jako swoiste „narzędzie” (może „okular”), które w zetknięciu z Eucharystią ujawni w nieznacznym innym świetle jej powagę, ale i wspaniałość. Uczestnictwo – traktując je jako narzędzie sięgające rzeczywistości ontologicznej – ujawnia, że relacja między człowiekiem a Bogiem w Eucharystii jest przede wszystkim relacją personalną. Mamy w Eucharystii rzeczywiste spotkanie osobowe i – co trzeba mocno zaznaczyć – na fundamencie człowieczeństwa Chrystusa. Jego człowieczeństwo jest takie samo jak każdego człowieka, chociaż wiemy, że nasze jest naznaczone grzechem. On stał się człowiekiem i swoje człowieczeństwo uczynił drogą dla naszego zbawienia. Jezus „[...] ustanowił Ofiarę eucharystyczną swojego Ciała i swojej Krwi”³⁷. A nieco dalej czytamy, że Eucharystia to

[...] dar największy, ponieważ jest to dar z samego siebie, z własnej osoby w jej świętym człowieczeństwie³⁸.

Obecne człowieczeństwo Chrystusa w Eucharystii, które w świetle teorii uczestnictwa jest nie do przeoczenia, ma kolosalne znaczenie, gdyż jest jednocześnie realnym zaproszeniem do naśladowania Jezusa w Jego człowieczeństwie:

«Nauczyciel jest i woła cię» (J 11,28). Wezwanie Pana wypowiedziane Jego Ofiarą otwiera – oczyszczone w Tajemnicy naszego Odkupienia – serca do zjednoczenia z Nim w Komunii eucharystycznej, która uczestnictwu we Mszy świętej nadaje dojrzałą i pełną wartość, która ma moc zobowiązującą dla człowieka³⁹.

Zwróćmy uwagę, że pełne uczestnictwo w Chrystusowym człowieczeństwie przekłada się, co też wyraźnie sugeruje kategoria uczestnictwa, na takie bytowanie i działanie człowieka, aby on odpowiedzialnie wzrastał w swoim człowieczeństwie. Chrystus przez swoje człowieczeństwo nie tylko uczy nas, jak coraz bardziej stawać się człowiekiem, ale nade wszystko wspomaga nas jako swoich najbliższych –

³⁶ Nie tłumaczymy tutaj, czym jest uczestnictwo. Możemy odwołać czytelnika do następującej literatury: J. Herbut. *Partycypacja*. W: *Leksykon filozofii klasycznej*. Red. J. Herbut. Lublin 1997 s. 421-422; M. Pokrywka. *Osoba uczestnictwo wspólnota. Refleksje nad nauczaniem społecznym Jana Pawła II*. Lublin 2000; A.L. Szafrński. *Partycypacja. Geneza i rola pojęcia uczestnictwa w teologii św. Tomasza z Akwinu*. Warszawa 1973; K. Wojtyła. *Osoba i czyn*. W: *Człowiek i moralność*. T. IV: K. Wojtyła. *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*. Red. T. Styczeń [i in.]. Lublin 1994 s. 43-334; Tenże. *Uczestnictwo czy alienacja?* W: *Człowiek i moralność*. T. IV s. 447-461; Tenże. *Osoba: podmiot i wspólnota*. W: *Człowiek i moralność*. T. IV s. 371-414; E. Wolicka. *Znakowy charakter uczestnictwa*. „Zeszyty Naukowe KUL” 22:1979 nr 1-3 s. 109-122.

³⁷ EE 11.

³⁸ Tamże.

³⁹ Paweł VI. *List o Tajemnicy i Kulcie Eucharystii*. Watykan 1980 p. 9.

bliźnich. On ich przygarnia i ziszcza ich największe aspiracje i potrzeby. W Eucharystii bowiem

[...] znajduje swój kres wszelkie ludzkie pragnienie, ponieważ tu otrzymuje Boga, i Bóg wchodzi w doskonałe zjednoczenie z nami⁴⁰.

Ludzie jako bliźni Jezusa stają się „[...] uczestnikami Boskiej natury” (2 P 1,4). W Eucharystii „[...] nie tylko każdy z nas przyjmuje Chrystusa, lecz także Chrystus przyjmuje każdego z nas”⁴¹.

Tam, gdzie jest bliźni, nie można mówić o innej relacji jak tylko o prawdziwej miłości – miłości bez granic:

Cóż większego Jezus mógł uczynić dla nas? Prawdziwie, w Eucharystii ukazuje nam miłość «aż do końca» (por. J 13,1) – miłość, która nie zna miary⁴².

Eucharystia tę miłość oznacza, a więc przypomina, uobecnia i urzeczywistnia zarazem. Ilekroć w niej świadomie uczestniczymy, otwiera się w naszej duszy rzeczywisty wymiar tej niezgłębionej miłości, w której zawiera się wszystko, co Bóg uczynił dla nas ludzi i co stale czyni wedle słów Chrystusowych: «Ojciec mój działa aż do tej chwili i Ja działam (J 5,17)»⁴³.

Miłość jest darem Boga, bo „Bóg jest miłością: kto trwa w miłości, trwa w Bogu, a Bóg trwa w nim (1 J 4,16)”. Trwanie w Bogu jest uczestniczeniem w Jego darze, a więc w Jego miłosnej naturze, która się aktualizuje w stworzeniu, a w człowieku przede wszystkim:

[...] pierwszym i najbardziej potrzebnym darem jest miłość, którą kochamy Boga nade wszystko, a bliźniego ze względu na Boga⁴⁴.

Eucharystia tłumaczy najlepiej przykazanie miłości bliźniego w jego najpełniejszym sensie, ponieważ

[...] w sposób najgłębszy, ukazuje bowiem, jaką wartość w oczach Bożych ma każdy człowiek, nasz brat i siostra, skoro każdemu w taki sam sposób Chrystus daje siebie samego pod postaciami chleba i wina⁴⁵.

Bliźni jest kimś więcej niż tylko członkiem wspólnoty, dlatego też to podstawowe odniesienie ontologiczne domaga się odpowiedniej postawy moralnej:

⁴⁰ EE 34.

⁴¹ *Tamże* 22.

⁴² *Tamże* 11.

⁴³ Paweł VI. *List o Tajemnicy i Kulcie Eucharystii* p. 5.

⁴⁴ KK 42.

⁴⁵ Paweł VI. *List o Tajemnicy i Kulcie Eucharystii* p. 6.

Komunia niewidzialna, która ze swej natury ciągle wzrasta, zakłada życie w łasce [...] oraz praktykowanie cnót wiary, nadziei i miłości. Tylko w ten sposób wchodzimy w prawdziwą komunię z Ojcem, Synem i Duchem Świętym. Nie wystarczy wiara, ale trzeba trwać w łasce uświęcającej i w miłości, pozostając w łonie Kościoła «ciałem» i «sercem»; potrzebna jest, mówiąc słowami św. Pawła, «wiara, która działa przez miłość» (Ga 5,6)⁴⁶.

Wtedy życie stanie się rzeczywiście eucharystyczne:

Głoszenie śmierci Pana «aż przyjdzie» (1 Kor 11,26) zakłada, iż wszyscy uczestniczący w Eucharystii podejmą zadanie przemiany życia, aby w pewnym sensie stało się ono całe «eucharystyczne»⁴⁷.

Ukształtowanie właściwej postawy moralnej nie jest możliwe bez uczestnictwa w prawdziwym kulcie eucharystycznym, który obejmuje:

[...] głoszenie słowa Bożego, dziękczynienie składane Bogu Ojcu za wszystkie Jego dobrodzieje, a zwłaszcza za dar Jego Syna; konsekrację chleba i wina oraz uczestniczenie w uczcie liturgicznej przez przyjmowanie Ciała i Krwi Pana⁴⁸.

Jeżeli więc

[...] praktykujemy autentyczny kult eucharystyczny, w oczach naszych musi rosnąć godność każdego człowieka. A poczucie tej godności staje się najgłębszym motywem naszego odniesienia do bliźnich⁴⁹.

Wtedy też rozumie się i ze stale odnawianą motywacją realizuje w życiu społecznym Chrystusowe błogosławieństwo⁵⁰.

Uczestnictwo w Eucharystii i Eucharystia jako uczestnictwo w największym darze Boga wobec człowieka wskazuje na jej niepowtarzalny wymiar społeczny, gdyż sięga dalej niż społeczna (obiektywnie rzeczowa) natura człowieka, jak i natura każdej ludzkiej społeczności. Dotyka ona człowieczeństwa i jego osoby, czyli podmiotu wpatrującego się w doskonałego Człowieka – Jezusa. Tym samym ten niepowtarzalny wymiar społeczny personalizuje każdą inną i możliwą ludzką wspólnotę czy społeczność, odnosząc ją bezpośrednio do prawzoru: Eucharystii jako komunii – „[...] komunii z Bogiem w Trójcy Jedynym, jak i komunii między wiernymi”⁵¹. W tej rzeczywistości „Jezus jawi się jako Mistrz komunii i posługi

⁴⁶ EE 36.

⁴⁷ *Tamże* 20.

⁴⁸ KKK 1408.

⁴⁹ Paweł VI. *List o Tajemnicy i Kulcie Eucharystii* p. 6.

⁵⁰ Zob. Franciszek. *Adhortacja apostolska Gaudete et exsultate* (19.03.2018) p. 71-94.

⁵¹ EE 34.

(por. J 13,1-20)⁵². I to tej posługi, która przyczynia się „[...] do budowania świata na miarę człowieka i odpowiadającego we wszystkim zamysłowi Boga”⁵³. Możemy tutaj nawiązać do homilii Jana Pawła II wygłoszonej 25 lat temu w Legnicy. Papież, odwołując się do postaci Henryka II Pobożnego, powiedział:

Ta okoliczność historyczna, związana z miejscem naszej dzisiejszej liturgii, usposabia nas do refleksji nad tajemnicą Eucharystii w szczególnej perspektywie – w perspektywie życia społecznego. Słusznie bowiem naucza Sobór, iż skoro «żadna [...] społeczność chrześcijańska nie da się wytworzyć, jeżeli nie ma korzenia i podstawy w sprawowaniu Najświętszej Eucharystii, od niej [...] trzeba zaczynać wszelkie wychowanie do ducha wspólnoty» (*Presbyterorum ordinis*, 6)⁵⁴.

Nieco dalej papież wzywał:

Jest wielkim zadaniem naszego pokolenia, wszystkich chrześcijan tego czasu, nieść światło Chrystusa w życie społeczne. Nieść je na «współczesne areopagi», ogromne obszary dzisiejszej cywilizacji i kultury, polityki i ekonomii. Wiara nie może być przeżywana tylko we wnętrzu ludzkiego ducha. Ona musi znajdować swój wyraz zewnętrzny w życiu społecznym. «Kto nie miłuje brata swego, którego widzi, nie może miłować Boga, którego nie widzi. Takie zaś mamy od Niego przykazanie, aby ten, kto miłuje Boga, miłował też i brata swego» (1 J 4,20-21). To jest wielkie zadanie, jakie staje przed nami, ludźmi wiary⁵⁵.

Czerpanie mocy z Eucharystii staje się wymogiem naszych czasów. Zakorzenianie w Eucharystii wszelkich społecznych struktur nada im z jednej strony żywotności, a z drugiej właściwej pomocniczości. Żywotność eucharystyczna będzie odświeżać i odmładzać społeczne podmioty. Eucharystyczna pomocniczość otworzy je na prawdziwe ludzkie potrzeby.

ZAKOŃCZENIE

Mamy głębokie przekonanie, że Eucharystia jest dobrem wspólnym wszystkiego, co istnieje – tego, co uchwytne obecnie, jak i tego, co nieuchwytne, niemniej jednak już zapowiedziane jako Boży dar dla każdego z nas. Spojrzenie na Eucharystię przez pryzmat jej niezmierzonych rzeczywistości, takich jak: komunijność, miłość, twórczość, misyjność i uczestnictwo, w jakimś sensie pozwalało nam osiągnąć to,

⁵² *Tamże* 20.

⁵³ *Tamże*. „Słowo Boże bowiem, przez które wszystko się stało, samo stało się ciałem, tak aby będąc doskonałym Człowiekiem, wszystkich zbawić i wszystko zrekapitulować w sobie”. KDK 45.

⁵⁴ Jan Paweł II. *Homilia podczas Mszy św.* (2.06.1997). „L'Osservatore Romano” 18:1997 nr 7 s. 20 p. 1.

⁵⁵ *Tamże* s. 20 p. 3.

co nazwaliśmy wymiarem społecznym Eucharystii. Bogactwo merytoryczne tych kategorii nie zostało wykazane w pełni, co jest oczywiste. Także ich liczba i kolejność przedstawiania mogą być łatwo podważone. Próbowaliśmy dotknąć tajemnicy Eucharystii poprzez jej cechę narzucającej się społeczności, którą kategoria dobra wspólnego wiąże w jedną eucharystyczną wspólnotę. Czy to nam się udało? Częściowo zapewne tak.

Na drodze rozeznawania tego największego misterium chrześcijaństwa nie wchodziliśmy w przestrzeń wiary. Ją z góry założyliśmy, a obecnie chcemy ją chociaż tylko częściowo, niejako symbolicznie, skonfrontować z postawą Matki Najświętszej, Niewiasty Eucharystii. Dlatego kończąc naszą refleksję, uczynimy to w duchu zawierzenia słowu Bożemu, na wzór Maryi, która

[...] wyraziła swoją wiarę eucharystyczną, jeszcze zanim Eucharystia została ustanowiona, przez sam fakt ofiarowania swojego dziewiczego łona, aby mogło dokonać się Wcielenie Słowa Bożego⁵⁶.

Jej uczestnictwo w Eucharystii, korespondujące z Jej *fiat*, nawołuje do partycypacji nas samym we właściwej duchowości Maryi z tym głębokim przekonaniem, że

[...] nic bardziej niż ta duchowość nie pomoże nam przeżywać tajemnicy eucharystycznej. Eucharystia została nam dana, ażeby całe nasze życie, podobnie jak życie Maryi, było jednym «magnificat»⁵⁷.

BIBLIOGRAFIA

- Benedykt XVI: *Adhortacja apostolska Sacramentum caritatis* (22.02.2007).
Drożdż B.: *Eucharystyczny dynamizm Kościoła – zatrzymanie się nad encykliką Ecclesia de Eucharistia vivit*. „Legnickie Wiadomości Diecezjalne” 12:2003 nr 2 s. 117-123.
Drożdż B.: *O Eucharystii – medytacja w aspekcie uczestnictwa*. „Legnickie Wiadomości Diecezjalne” 13:2004 nr 2 s. 93-104.
Franciszek: *Adhortacja apostolska Christus vivit* (25.03.2019).
Franciszek: *Adhortacja apostolska Evangelii gaudium* (24.11.2013).
Franciszek: *Adhortacja apostolska Gaudete et exsultate* (19.03.2018).
Franciszek: *Encyklika Fratelli tutti* (3.10.2020).
Gryglewicz F.: *Eucharystia*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. IV. Red. R. Łukasza [i.in.]. Lublin 1989 kol. 1239-1241.
Herbut J.: *Partycypacja*. W: *Leksykon filozofii klasycznej*. Red. J. Herbut. Lublin 1997 s. 421-422.
Jan Paweł II: *Encyklika Ecclesia de Eucharistia vivit* (17.04.2003).

⁵⁶ EE 55.

⁵⁷ Tamże 58.

- Jan Paweł II: *Eucharystia w Kościele – wspólnocie kapłańskiej i sakramentalnej* (8.04.1992). W: *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II: Kościół*. Red. W. Zega. Kraków – Ząbki 1999 s. 105-108.
- Jan Paweł II: *Homilia podczas Mszy św.* (2.06.1997). „L'Osservatore Romano” 18:1997 nr 7 s. 20-22.
- Jan Paweł II: *Kościół tajemnicą komunii zbudowanej na miłości* (15.1.1992). W: *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II: Kościół*. Red. W. Zega. Kraków – Ząbki 1999 s. 81-83.
- Jan Paweł II: *List o tajemnicy i kulcie Eucharystii Dominicae cenae* (24.02.1980). W: *Jan Paweł II. Nauczanie Papieskie*. T. III 1 (Rok 1980). Opr. E. Weron, A. Jaroch. Poznań – Warszawa 1985 s. 242-260.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*. Poznań 2012.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa: *Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła* (27.06.2020). <https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WR/kongregacje/kkleru/nawrocenie_duszpasterskie_29062020.html> [dostęp: 17.01.2021].
- Kongregacja Nauki Wiary: *List do Biskupów Kościoła katolickiego o niektórych aspektach Kościoła pojętego jako komunია* (28.05.1992). „L'Osservatore Romano” 13:1992 nr 10 s. 37-41.
- Nowicki A.: *Teologia Kościoła – wspólnoty*. „Colloquium Salutis” 23-24:1991-1992 s. 169-191.
- Paweł VI: *List o Tajemnicy i Kulcie Eucharystii*. Watykan 1980.
- Pokrywka M.: *Osoba uczestnictwa wspólnota. Refleksje nad nauczaniem społecznym Jana Pawła II*. Lublin 2000.
- Sobór Watykański II: *Dekret i formacji kapłańskiej Optatum totius* (28.10.1965).
- Sobór Watykański II: *Dekret o misyjnej działalności Kościoła Ad gentes divinitus* (7.12.1965).
- Sobór Watykański II: *Dekret o posłudze i życiu presbiterów Presbyterorum ordinis* (7.12.1965).
- Sobór Watykański II: *Konstytucja dogmatyczna o Kościele Lumen gentium* (21.11.1964).
- Sobór Watykański II: *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym Gaudium et spes* (7.12.1965).
- Szafrński A.L.: *Partycypacja. Geneza i rola pojęcia uczestnictwa w teologii św. Tomasza z Akwinu*. Warszawa 1973.
- Wojtyła K.: *Osoba i czyn*. W: *Człowiek i moralność*. T. IV: K. Wojtyła. *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*. Red. T. Styczeń [i in.]. Lublin 1994 s. 43-334.
- Wojtyła K.: *Osoba: podmiot i wspólnota*. W: *Człowiek i moralność*. T. IV: K. Wojtyła. *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*. Red. T. Styczeń [i in.]. Lublin 1994 s. 371-414.
- Wojtyła K.: *Uczestnictwo czy alienacja?* W: *Człowiek i moralność*. T. IV: K. Wojtyła. *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*. Red. T. Styczeń [i in.]. Lublin 1994 s. 447-461.
- Wolicka E.: *Znakowy charakter uczestnictwa*. „Zeszyty Naukowe KUL” 22:1979 nr 1-3 s. 109-122.

Streszczenie: Czy Eucharystia jest dobrem wspólnym ludzkości? Z teologicznego punktu widzenia odpowiedź jest jednoznaczna. Eucharystia jest dobrem wspólnym całego świata. Język teologiczny określi Eucharystię jako największe misterium chrześcijaństwa. Eucharystia w swej istocie jest społeczna, wspólnotowa i wspólnototwórcza. Jej społeczny dynamizm „ekspłoduje” uczestnictwem, jednością i zawsze miłością. Najświętsza Eucharystia jest sakramentem jedności, bo w niej zawiera się całe dobro duchowe Kościoła, to znaczy sam Jezus Chrystus – Chleb żywy dla całej ludzkości. Eucharystia owocuje Kościołem stale się budującym. W Eucharystii nie ma egoizmu, jest pełna prospołeczność, aż po niezrozumiałe dla ludzkiego intelektu uczestnictwo Boga w życiu człowieka. W Eucharystii wszystko jest „dla”. Jej społeczność przechodzi w jej personalność i odwrotnie. Eucharystia jest osobistym darem Boga w Jezusie Chrystusie.

Słowa kluczowe: Eucharystia, misterium chrześcijaństwa, dobro wspólne, społeczny wymiar, komunijność, społeczność, uczestnictwo.